

„Ristirahwa Pühapäewa-lehe“ kirjastus.

Missioni sonummed.

Tallinnas, 1910.

Trükitud „Aug. Mickwitz'i“ trükikojas.

Zoroastri juurest Kristuse juurde.

S i j u:

Zoroastri juurest Kristuse juurde. R. M.

Tallinnas, 1910.

Trükitud „Aug. Mäewitz'i“ trükitojas.

Zoroastri juurest Kristuse juurde.

Alguse „Saat und Ernte“ järele R. M.

„Õndsad on need, keda taga kius-
sataste õiguse pärast, sest nende
päralt on taewariit.“

Matt. 5, 10.

Mitmewärwilise rahwahulga seas, mis India suure linna Bombai uulitsaid täidab, ilmab wõõras reisija peagi iseäralikka inimesi, auusa wälimuse ja iseenesest lugu- pidawa olekuga, rikkalikudesse siidi-ülifondades, mitmekortsu- liste peenest, mustast tallenahast mütsidega. Need on Parsi mehed. Eht neid küll linna 800,000 elaniku kohta wõrrel- des üsna wäike osa on, ainult umbes 50,000, on neil seal ometigi mõjurohke, tähtjas seisukoht. Sest nad on suure- malt osalt wäga jõukad inimesed, rikkad kaupmehed, panga- pidajad, laewade omanikud, waheltkauplejad, j. n. e. Mõni neist on üsna würstliku waranduse omanik.

Need parsid on weel alles jäänud Persia usuõpetuse põhjendaja Zoroastri poolehoidjad. Zoroaster on wist ka- heksandal aastasajal enne Kristust elanud. Maailma algu- sest — õpetas ta — walitsejwad üheteise kõrwal Ormuš, walguse ja headuse würst, oma walguse-waimudega, „Am- schaspandidega,“ ja Ahriman, pimeduse ja kurjuse würst, oma dāmonidega, „Dewside“ eht kurjawaimudega. Nende mõlemate waimude=maailma wahel on alaline, waheldus- rohke wõitlus, milles usklikud hea poole peawad hoidma, et seda kord wõidule aidata. Zoroasteri jüngerite püha raamat on Zendawesta, „püha kawa (Awesta) seletusega (Zend).“ Nende templites ei ole jumalate kujusid; nad kummardawad päikest kui walguse hallikat, ja tuli on nende juures pühaks peetud, tal olla puhastaw jõud. Oma furnusid ei mata nad, sest et puhast maa äramādanemise läbi roojastatud saaks, waid nad panewad neid wälja rööwlindulele söögiks. Nende kodumaal, Persias, on Zoroastri usuõpetus Islami (Muha- medi) usu läbi juba enam kui 1000 aasta jooksul peaaegu

juurenti ära kadunud; selle jäätised on aga Indiasse põgenenud, kus selle usu liikmeid umbes 80,000 arwatakse olema. Selle arwu kaswamine on wähenenud, sest et nad uhkewaimulifelt endid teistest rahwa-osadest eraldawad ja sugugi ei püüa oma usule uusi liikmeid juurde nõutada. Teiselt poolt hoiawad nad endid ristiusust ja missoni-tööstusest wäga eemale, ja see on wäga haruldane juhtumine, kui mõni parsiide liige ristiusku wastu wõtab.

Kõige kuulsam ümberpöörduetest, keda ewangeliumi missonitööstus siamaale parsiide seast enesele on wõitnud, on Dhanjibhai Naurodschi. Püha ristimise osalifeks sai ta 1839-mal aastal ja on seitseaadik mitmed aastakümned kui ewangeliumi kuulutaja rohkel õnnistusel Bombai's tegew olnud. Kõrges wanaduses on ta aastal 1908 rabus oma igawesele kodumaale läinud. Tema eluloost, mis ta suuremalt osalt ise on kirjutanud, on iseäranis see osa tähelepanaw, kus ta seletab, kuida ta Zoroasteri juurest tee Kristuse juure on leidnud. See saab wististe ka meie lugejate juurest elawat osawõtmist leidma.

Dhanjibhai Naurodschi sündis Gubscheratis 1822-sel a. Lapseeas kaotas ta oma isa, kes oma heategude pärast rahwa juures wäga armastatud oli. Üks Bombais elaw onu, kuhu ka tema elama läks, sai tema eestkostjaks. Oma 8- ja 9-ma eluaasta wahel sai ta „sabra“ ja „kusti,“ s. o. pühitsetud särgi ja püha nõõri, mille läbi ta parsiide usu-osausesse wastu wõeti. Umbes sel ajal oli missoniar Dr. Wilson Bombais kõrgema kooli awanud, mis peagi wäga kuulsaks sai. Selkorral oli wäga wähe koolifid, kus Inglise keelt õpetati; Inglise keele tundmine oli aga India nooresoo ja nende wanemate silmis iseäranis püüdmise wääriline siht. Sellest siis ka tuli, et palju kõrgemast soost paganaid oma lapsi Dr. Wilsoni kooli saatfiwad, kuna see oma õpetuse mõju poolest ennast teistest koolidest hoopis järeldusrohkema oli näidanud. Dhanjibhai oli ka nende õpilaste seas.

Brahmanide ja parsiide rikkad pojad waatafiwad seal siis ka kõige suurema põlastusega alama kastiseisuse poiste

peale; nad pidasivad nendega kokkupuutumist eneste roojastamiseks. Dr. Wilson ei pannud muidugi neid otsustamist kõige vähemat tähele. Üksford oli ta, temale väga soovitatud, alama kastiseisuse poisi kooli wasta wõtnud. Sellega ei tahtnud teised sugugi mitte leppida, waid läkitasivad saaditud Dr. Wilsoni juure palwega, et ta selle poisi jälle ära saadaks, sest et nad temaga mitte ühe pingi peal istuda ei wõida, ilma oma kastiseisust roojastamata. Missionar kostis neile, ükski inimene ei saada oma kaasinimestega kokkupuutumise läbi roojastatud; nad peaksid üsna rahule jääma. Kes aga ei taha alama kastiseisuse poisiga körwu istuda, see wõib wabalt koolist ära minna. Säherdust otsust ei olnud poisid ometi mitte oodanud, sest kus oleks nad muidu nii head õpetust saanud, ja koolist ära minna ei tahtnud nad ka mitte. Nad wõtsivad nõuaks, iseennast aidata. Ohtul pärast kooli wotasivad nad luurates uulitsal waest kaasõpilast ja peksivad teda nõnda, et ta enam ei julenud ennast nende keskel näidata. See oli uhke kastiseisuse waim, mis õpilaste seas walitses!

Missionikoolis õpetati ka, nagu iseenesest mõista, kristlikku usuõpetust. Aga Mauroschis tunnistab, et ta esimesel kahal aastal sellest sugugi pole hoolinud. Usuasjade küsimised pole temas kõige vähemat huwitust äratanud.

„Siis aga“ — nõnda seletab ta oma eluloo kirjelduses — „sündis Jumala armu läbi minu südames suur muutmine. Ma hakkasin taewalikkude asjade järel igatsust tundma.“ Dr. Wilson tegi katsed igal kefnädala ohtul usulise sisuga ettelugemisi Jumala olemisest ja heldusest j. n. e. pidada. Selle läbi tärkas Mauroschis fordforralt äratundmine, et üks Jumal olemas on — täielik Jumal, kes kõik asjad on loonud ja kellel wägi on üle kõige. Teised ettelanded India pagana-usuõpetusest näitasivad temale, mäherdune piirita ebausl nendes olemas on. Ta ei wõinud sellest mõttest ennast wabastada, et kõik need usuõpetused mitte Jumalast olla ei wõinud, niisama ka tema isa ust, parside ust, ja nõnda lõppes temal ust selle sisse. Aga täielikku selgust kõigest neist kõrgetest küsimistest, mis inimlikul süda-

mel on, ei saanud ta ehtalgul weel mitte. Tema sees kääris ja tees weel kõik läbisegi; ta kõikus nüüd kord siia, kord sinna. Sellel ajal sai temale Dr. Wilsoni kaastöölise, missionar Nesbitti poolt usuõpetuse tundide andmine iseäranis suureks õnnistuseks. Väljaspidi lihtne, peaaegu üsna väeti loomuga, oli Nesbitt mees, täidetud püha usutulega ja seal juures täis soojust, südamelikku heldust ja osawõtmist. Õpilased ütlesiwad temast, et ta olla „janjasi,“ s. o. püha, ja ootasiwad tema õpetundisid igatsusega. Temalt õppis Naurodschi, et ristiusk ainus tõsine usk on, ja et keegi Jumala ees õigeks ei saa, ilma Jeesuse Kristuse abita. Aga kuna ta sellele äratundmisele tuli, tõusis tema südames suur rahutus. Sest kui muud Õnnistegijat ei ole, kui Kristus, siis oli ta waja tema sisse uskuda ja temale sõnakuulelik olla. Seda ei tahtnud Naurodschi aga weel mitte.

Kord, kui ta koolist koju tuli, nägi ta ühe maja treppide peal libedaste nutwat naist istuma; see oli wäga paha kuulsusega naene. Ta küsis tema kurbtuse põhjuse järele. Naene seletas, et ta patud teda hirmutawad ja et Jumal teda kindlaste nende pärast karistama saab. Naurodschi andis temale nõuu, lähemas tiigis ehk meres ennaft ära uputada; siis peaseks ta nuhtlusest. Naene raputas pead — ei, ta ei saa Jumala käest ometi mitte peasebada; Jumal saaks teda weest wälja kiskuma ja teenitud nuhtlusega karistama. Naurodschi lohkus sellest wäga ja ei wõinud selle sündmuse mõjust kaua mitte lahti saada.

Mõni päew hiljem leidis ta ühe Parsi naesterahwa juurest ühe raamatu, mis taewa lõbudest ja pörgu piinadest Zoroasteri õpetuste järele seletas. Selles oliwad ka mõnejugused, üsna hirmsad pildid. Seal rippus, näituseks, inimene ühe puu külles, pea alaspidi, madud piirlesiwad tema keha ümber, kihwtised skorpionid nõelasiwad teda, sabaga kurjad waimud tantšisiwad tema ümber. See olla, nõnda seletas temale see naesterahwas, inimene, keda kord pörgus nõnda piinatawat, kui ta maa peal suur patune olla olnud. Üsna hirmunult pani Naurodschi õnnetu raamatu käest ära.

See oli elaw Jumal, kes temale rahu ei annud, kes teda ka selle läbi oma poole tahtis tõmmata. Kui ta nüüd niisuguses meeleolus oli, juhtus ka, et misjonar Nesbit ford oma õpilastele ütles: „Teie, noored mehed, ma tahaks, et teie iseendalt täna õhtu magama minnes küsiksite: „Kui ma täna öösel suren, kus saavad mu silmad lahti minema — kas taewas või põrgus?“ Ikka jälle seesama üks asi! Kas ei ole siis enam peasmiist niisugustest piinlikkudest mõtetest? Maurobschi tahtis selle wastameelse küsimuse oma peast kus seda ja teist wälja libutada, aga ei wõinud ometi. Mida enam ta seda püüdis, seda enam piinas see teda. Ja siis ilmus Bombais kolera hirmsa wäega; suured hulgad inimesi suriwad sellesse igawäew. Tema hirm kaswas, ta läks selle läbi üsna färsituks ja rõhutud waimuliseks.

Wahepeal, raskeemeelsuse silmapilgul, mõtles ta, hea oleks olnud, kui ma kõigist neist küsimistest midagi ei oleks kuulnud! Ristiusu tee näitas temale nii kitsas ja järsk olema. Siis katsus ta iseennast jälle trööstida: Misjonarid ajawad ju ainult oma kasu taga, neid ei ole mitte waja uskuda, nad on salalikud ja petised, nad otsiwad ju üksnes omale kuulsust. Aga niisugused ettekäänamised ei kestnud kauaks. Sest misjonaride elu oli omakasu püüdmata, nad oliwad abiandjad kõigis wõimalustes, ja lahked igauhe wasta, nõnda et nende laadi ja kõige muu tegewuse selguse kohta kõige wähemat kahtlust ei wõinud olla.

Kui Maurobschi kaasõpilased tema ristiusu poole hoidmisest aru saiwad, hakkasiwad nemad teda sellepärast osatama ja kiusama. Nad sõimasiwad teda äralangenuks, lausa Feringhiks*). Üks suurisugu parsilane, ühe tema sõbra isa, käs kis teda tungiwalt, tulewikus ometi tema siamaale tarwitatud joomanõuuksid mitte enam pruukida, waid omal parem ise-joomanõuu pidada. Ka püüdis ta temale seletada, et lõppeks kõik usud ühel ehk teisel kombel inimesi ikka „Jumala majasse“ wiia wõiwad. Selles ja ka teistes sarnastes juh-

*) Frankiks ehk wäljamaalaseks.

tumistes aimas Naurobschi, et Kristuse nime pärast ka teotust ja tagakinsamist enese peale peab wõtma.

Suureks julgustamiseks oli aga temale see, algatud teel edasi käia, kui ta ära nägi, et kaks tema kaasõpilast, Hormusji ja Gramji, niisamuti ristiusku — kui tõstis usku —

ära oliwad tunnud ja nõuus oliwad seda wasta wõtma. Ta ühendas ennast nendega, ja nad saiwad tõsisteks sõpradeks, sest nad teadsiwad ju, et neid niisamasugune saatus ootab.

Wiimaks julges Naurobschi otsustawa sammu astuda. Ta läks ühel päewal, pärast koolitundisid üles Dr.

Dhanjibhai Naurobschi.

Wilsoni elutuyppa ja palus teda püha ristimise pärast. Dr. Wilson ja teised misjonarid oliwad wäga rõõmsad selle Naurobschi kindla soowi üle, aga esimene käsitsi teda sellest oma onule teadustada. Ta pidas seda wäga kardetawaks ja ei tahtnud sellest teadagi, aga misjonar jäi oma nõudmises kindlaks. Weel kestis natuke aega, enne kui Naurobschi selleks julguis sai. Ühel õhtul tegi ta seda ja seletas oma onule wärisewal healel, et ta enam Parsi usu-

õpetust ei usu, waid ristiusust enam lugu peab ja tahab ristiniimeseks saada. Dnu ei saanud esiteks arugi, mis ta sugulane soowis, sest see oli hoopis enne kuulmata uudis, et üks parsilane tahab ristiniimeseks saada. Aga kui ta wiimaks tõde mõistis, sai ta wäga kurjaks ja läskis ähwardades Maurodschit, et ta ilmaski enam niisuguseid rumalaid mõtteid ei awaldaks, kui ta karistust ei taha tunda.

Kui see arusaamata teade awalikuks sai, et kolm noort ja kõrgemast seisusest Parsi noortmeest pea tahawad ristiusku wastu wõtta, naeriswad suurem jagu parsiid niisuguse rumala jutu üle; nad pidaswad seda hoopis wõimataks, et selles midagi tõepõhja on. Teisi aga täitis kirglik wiha ja nad ähwardaswad, kui keegi nende seast niisugust ülipõlastawat sammu peaks astuda julgema, kiskuswad nad teda tükkideks. Ja torm läks ka peagi lahti.

Ühel päewal oli Maurodschi weel kaua missonimajas, kuni õhtune lähku jõudew pimedus peale tuli. Dr. Wilsoni nõuandmise peale jäi ta ööseks sinna. See oli Jumala armukäsi, mis teda missonimajas oli kinni pidanud, seda pidi ta järqmisel hommikul ära nägema ja tundma. Kui ta peale päewatõusu parajaste tahtis koju minema hakata, nägi ta korraga oma sõpra Hormusji't kiirel jooksul maja poole tulema. „Meid püütakse!“ teatas ta; „eile wõeti mind kinni ja pandi luku taha, aga ma wõisin ennast wabaks teha. Tagaajajad on üsna mu kannul!“ Framji'st, kolmandast sõbrast, ei teadnud ta midagi. Pärast kuulsid nad, et ta liiga hilja nende wasta peetud kurjast nõuust oli teada saanud ja enam ei wõinud ära põgeneda. Ta oli oma püüdjate kätte langenud ja nad wedaswad teda kuskile kindlasse paika, kus tal palju tuli kannatada. Ja selle lõppemata piinamiste ja pealekäämistete kurwastaw tagajärg oli, et ta wiimaks nõdraks läks ja ristiniimeseks saamise mõtte maha jättis. Mõni kuu pärast seda suri ta äkitselt.

Waewalt oli Hormusji oma teatamise lõpetanud, seal tuli ka suur hull äritatud olekus Parsi mehi sinna. Nende wihaue hulgemine pani mõlemaid noorimehi kahwatama ja

wärisema. Kõige ees nägi Naurobschi oma onu ja tema kõrwal ühte walge habemega wana meest, turban (waimulikku mehe peakatte) peas ja walge pael rinna ümber; see oli kuulus õpetlane ja parsiide preester. Esialt palus onu oma sugulast südamlikult, temaga tagasi pöörata ja walas oma südamewalus libedaid filmapisaraid, ta wõttis oma peakatte ja pani selle Naurobschi jalgade ette maha — see on India rahwa filmis kõige sügawam, ilal mõeldaw alan-damine. Ta ähwardas iseennast ja Naurobschi ema ära tappa, kui ta (Naurobschi) ennast mitte meelitada ei lase. Seal hakkas wana preester rääkima ja seletas äralangenule, ta olla veel liiga noor ja temal puududa tarwilik arusaamine ja mõistus, nii tõsiste küsimiste kohta, kui usu-asi on, omas mõttes otsust teha. Mõistlik tegu olla siis, kui ta oma elutarga onu soowi täidab ja tagasi tuleb. Aga mõlemate seletused ei aidanud midagi ja suure käraga läks rahwa hulk minema.

Selle järele ilmus teine rahwahulk, seekord aga Hormusji omaksed ja nende sõbrad. Nende juht oli tema äi. Ta seletas, et Hormusji olla tema tütre ehteasjad ära warastanud ja nüüd warjatakse teda missioonimajas, ristitiinimeseks saamise tahtmine olla ainult põhjuselks, et missionaride kaittsel teenitud karistusest peaseba. See oli muidugi kõik julge luuletus; Hormusji oli kiirel põgenemisel ainult tarwilikud riided kokku wõtta wõinud, muist asjust ei wõinud juttugi olla. Aga selle Hormusji seletuse peale kostiwad pealekaebajad wihase hulgemisega. Kui kära liiale ähwardas minna, seletas Dr. Wilson üsna rahulifelt, ta saada, kui nad mitte heaga ja rahulifult missioonimaja õuest ära ei lähe, selleks politseid omale abiks kutsuma. See mõjus; kuigi needes ja ähwardades, läksiwad pealetungijad ometi minema.

Lootust, neid mõlemaid noori mehi jälle kätte saada, ei jätanud nad veel ometigi mitte maha. Naurobschi pärast iseäranis wõttis parsiide „pandschajat“ (wite meheline nõu-fogu) nõuiks, walitsuse käest nõuda, et noormees, kes veel alaealine olla ja ülekohtusel kombel missionari poolt tema

onu ja eesfeisja juurest olla ära awateletud, wiimasele jälle wälja antaks. Ehk see kaebtus küll ka asjalik ei olnud — sest Naurodschi oli juba üle 16-ma eluaasta ja sellega juba usu muutmiseks ette kirjutatud wanaduse ealine — siis wõttis Dr. Wilson ometi kindlaste nõuks, rutulise ristimise läbi waenlaste kaebtusele ette jõuda. Esimene mai k. p. 1839 aastal seati ristimispäewaks kindlaks. Rääkimata ärewus tõusis parsiide seas, kui nad seda teada saiwad. Kõik wõinud paniwad nad liikuma, et seda iseäralduft takistada. Ajalehtedes sai Naurodschi kõige tungiwamalt hoiatada, et ta mitte oma isade usust ära ei langeks. Nende ärewus tõusis kõige suuremaks, kui ristimispäew kätte tuli. Püha sündmus pidi õhtu kellu 6 ette wõetama. Aga juba lõunest saadil oli missioonimaja suur õueruum inimes-tega nii täidetud, et kartulgi wisates maha langeb ei wõinud. Isegi lähematel uulitsatel woolas rahwahulk edasi ja tagasi. Korrapidajaks pidiwad politsei ja muud soldatid abiks kutsutama. Just kellu kuus hakkas jumalateenistus. Kui Naurodschi ja Hormusji suurde wõlwitud ruumi astusiwad ja eneste ees seda suurt erutatud rahwahulka nägiwad, tahtsiwad jalad küll nõrkeda ja nad wõisiwad endid alles natukesel aja pärast koguda. Dr. Wilson pidas mõnusa kõne, mille mõjul kõik tähelepanelikult pealt kuulama jäiwad; keegi ei julenud teda takistada. Ta lõpetas oma kõne iseäranis selle tähtsa tunni peale tähendades: ühel noorel parsil olla tahtmine oma isade usku maha jätta ja ristiusku astuda, ja siis jutustas ta lühidalt, mis teda selleks olla ajanud ja sundinud. Aga selle peale pidi nüüd ristitaw ise rääkima ja kohtma. Ta käsits Naurodschit ette astuda ja tema küsimiste peale kosta. Noormees täitis käsku ja kõitide silmad oliwad põnema tähelepanemisega tema poole pöördud. Nüüd awaldas Dr. Wilson oma küsimised, ja üks neist oli, mis põhjustel ristitaw parsiide usule selja pöörab ja ristiusku tahab wastu wõtta. Naurodschi oli kõik kostused enne üles kirjutanud ja luges need nüüd ette. Esiteks oli ta heal küll kogelew ja wärisew, aga pea kaswas ta julgus, nii et ta wabalt, kindla ja selge healega rääkida wõis.

Wiimane ettepannud küsimus oli, kas ta seda tähtsat sammu, mis ta nüüd astuda tahab, üsna omaist tahtmisest teeb. Ta jaatas seda mõjuvalt; teegi ei olewat mingi abinõusid tarwitanud, et teda selleks sundida. Ta olla sellele arusaamisele tulnud, et Parfi usul mitte jumaliku algust ega põhja ei ole, ja et ristiusk ainus jumalikkude ilmutuste peal põhjenukust olla ja et sellepärast tema muutmata kindel tahtmine olla, seda edaspidi omaks tunnistada. Nende sõnadega peastis ta „kusti,“ püha nõõri, kui Parfi usu märgi, mis ta siamaani enese ümber oli kannud, lahti ja pani selle kõrwal olewa laua peale. Pealtkuulajate parside seas kaswas erutus; elaw meelepaha-ümin täitis saali. Ometi wõis jumalateenistust edasi pidada. Maurodschi ristiti siis kolmainu Jumala nime sisse. Kaks päewa hiljem sai ka Hormusji selle Jumala lapse seisuse pitsirimärgi.

Parfid ei arwanud oma asja aga ometi weel mitte kadunuks. Nad andsiwad kohtusse kaebtuse sisse. Selles kaebtusekirjas selitatiwad nad, et Dr. Wilson olla Bombais Inglise kooli awanud, ei olewat seal juures aga mitte teatanud, et õpilast selles koolis ka ristiusus õpetataks. Sellega olla ta wanemaid petnud, kes oma poegi mitte tema hoole alla poleks usaldanud, kui nad seda oleks teadnud. Nüüd olla selle paha tagajärg awalikuks tulnud. Kaks poisji olla nüüd parside seast ära ekstitatud ja rahaga ära meelitatud, ristiusku wastu wõtma, ja nüüd saada nad oma wanematest ja omastest ülekohtuselt ära wõõrastatud. Ühel neist mõlematest ekstitatutest ei olla weel koguni usuwahetuseks ette kirjutatud wanadust, ta olla weel alles 14 wõi 15 aastane, ta seista oma onu hoole all ja olla sellepärast tarwis teda onu juurde tagasi saata. Hormusji peale tõstatatud kaebtuse sissu oli, et ta olla ära jooksuud warause pärast, mis ta omas majas olla korda saatnud. Dr. Wilsonile kahe tema kaitsealusega saadeti 16. mais kohtusse kutsumise teateleht.

Selle päewa juhtumisi wõtku meile Maurodschi ise jutustada. Ta jutustab: 16-nes mai, see hirmus päew, jõudis kätte! Sarnast päewa ärgu tulgu enam mulle ega ka sel-

legile teistele. Kui hommik jõudis, oli kõik Bombai linn liikvel. Töökojad ja kauplused olivad kinni, isegi wabrikud olivad oma töö seisma jätnud. Kauplus ja tegewus seisis kõik. Suured rahwahulgad liikusiwad uulitsa'el edasi ja tagasi. Kohus oli ettewaatuse pärast terwe rügemendi soldatid platsi toonud; neid seati mõlemil pool teed Dr. Wilsoni elumajast kuni kohtuhooneni. Teine rügement oli wäikestes osades linna mööda laiale jagatud, et juhtuwaid rahutusi kohe alguses ära waigistada. Ja tugew diwision seisis peale selle kasarmutes kõigeis juhtumisteks sõjariistus walmis.

Kella kümne ajal pidime minema hakkama. Erutuse pärast unustasime söömise ja joomise. Aga kõige hõimise rahutuse juures ei unustanud ma mitte Nut Testamenti kaasa wõtmata; kui mind kohus parsiide kätte ära andma saaks, tahtsin ma ka tulewikus salaja sellest lugeda. Sada ehk enam Inglise suurtsugu meest, ametnikud, kaupmehed, pangapidajad, olivad Dr. Wilsoni juurde kokku kogunud, et meid saatma tulla. Kui meie uulitsale astusime, näitas meie rong kui mõni pidusõit olema. Puuduwa trummide ja pasunate muusika aset täitsiwad enam kui tarwis rahwahulgade pahased hüüded. Mida kaugemale meie jõudsime, seda suuremaks läks tungimine. Kohtumaja lähedal uulitsatel olivad aknad, balkonid ja rõdupealsed wahtijaid mehi ja naisi, suuri ja wäikesi, tungil täis; igauks tahtis neid kahte noortmeest näha, kes kõige selle ärewuse põhjuseks olivad.

Kui meie wanter kohtuhoone juurde jõudis, kargas üks salk parsiid wälja ja piiras meid sisse. Mõned haarasiwad wantri kodaratest kinni, mõned pidasiwad hobusid ratsutitest, mõned kiskusiwad wantri ulse lahti ja hakkasiwad mind wälja rebima. Mõned herrad nägivad aga seda ja ruttasiwad meile appi, ka politseisoldatid astusiwad lähedale ja kaitsesiwad meid wägitegude eest.

Rüüd jõudsime kohtuhoonesse; aga ka siin oli tungimine nii tihe, et meil wõimata oli treppideni läbi tungida. Kaks politseinikku, üks kummalgi pool, pidasiwad mind suure waewaga läbi inimeste = murre wewades tõmbama. Teised

ajastivad inimesi tugewate rusikahoopidega tagasi. Aga sellegi pärast maksis see meile palju waewa, kuni kohtusaali jõudsiime, kus kohus pidi peetama.

Kella 11-ne ajal ilmus kohtunif oma toolile ja 12 parside „pandschajat“ (nõuukogude) juhti astusiwad sisse, kõige suuremas ärewuses. Neil oliwad toredad, pikad, maani ulatawad ülifonnad, kalliste lehasidemetega. Siis hakkas kohtupidamine. Minu onu oli ka seal; ja nii sagedaste kui meie pilgud wastastikku juhtusiwad, tõstis ta rusikat, tähenduseks, mis mind ootab, kui mind tema kätte antakse — ja et kohus nõnda otsustab, selles ei kahelnud ta filmapilkugi. Raebtus loeti ette. Parfid oliwad oma wandega antud seletustes mitmesugusid wale = awalbust üles annud, mis näitastiwad, kui wähe nende sõnad wäärt oliwad. Nad oliwad endile ka faks osawat ja kuulsat seadusetundjat adwokati palganud. Need katsusiwad, mis nad aga wõiswad, et meie seletust tühiseks teha; aga see kõik ei läinud neile mitte korda.

Siis anti meie kaitsjale seadusetundjale sõna; ta rääkis umbes poolteist tundi südamliku pehmusega ja paljastas parfisid nii tubliste, et nad waikisiwad. Ta seletas neile nende walewannete järeldust, nende rumalat isemeelsust ja nende oma usu rumalat, wiletsat tundmist. See kõne oli nii ülmõjuw, et terwe kogu kui wangistatult seda pealt kuulas. Kohtu eesistuja tegi hoolega märkisid paberi peale. Kui ta sellega walmis oli, tõusis ta üles, et kohtu otsust ette lugeda. Kõikide filmad waatastiwad põnewusega tema peale. Tema otsuse sisu oli: Dhanjibhai Naurobschil on seaduses ettekirjutatud wanabus ja tal on sellegipärast õigus ise welda, kuhu ta tahab minna ja kelle juurde jääda. Kui keegi peaks julgema, temale midagi paha teha, siis tuleb sellel kohtu ees selle eest wastutada. Siis pööras ta minu poole ja küsis, kas ma kohtu otsusest olen aru saanud. Ma jaatastin, ja teise küsimise peale: Kellega ma ära minna soowin, kostisin ma, et ma Dr. Wilsoni juurde jääda tahaksin. Kohtunif seletas siis lõppeks: „Hea küll; kui Teie Dr.

Wilsoniga minna tahate, siis võite seda teha; kohus saab Teid kaitsma.“

Nende sõnade järele tõusivad parsiide 12 juhti ja esinikku, liikkusid oma toolisid suure kõraga eemale ja läksid lärmitsedes saalist välja. Ja kui rahvas nende nägudest nägi, et otsus nende kahjuks oli tehtud, kuuldi nende seas ähwardavaid hüüdeid. Kohtunil waatas alnast kaunis murelikult rahwa kaswawat liikumist uulitsal. See kestis kuni õhtuni, enne kui meil korra läks takistufeta kohtusaalist oma wanakri juurde ja koju saada.

Peale Naurobschi wabaks mõistmise jätsiwad parsiid, oma asjaajaja nõuuandmise peale, Hormusji wasta kaebtuse kui lootufeta asja järele.

Aga ka nüüd ei jätnud nad weel mitte oma katseid, Naurobschit eneste kätte saada, järele; ainult teisel teel katsusiwad nad seda teha. Ühel päewal ilmus Dr. Wilsoni juurde üks suurtsugu Parsi mees ja palus luba Naurobschiga rääkida. Seda lubati ja noormees kutsuti sinna. Wõõras oli Naurobschi wastu õrna lahussega. Esialt püüdis ta seletada, et ta kui järeilmõtlemata poisike liig kiirelt olla asja toimetanud, see olla suur ülekohus, et ta oma isade usust äralangenuid olla; nuhtlus selle eest ei saada mitte ära jääma, ta võida wahest wiletsalt hukka minna. Aga sündinud asi olgu ära unustatud. Ka nüüd weel saaksiwad parsiid, kui ta kahetsewalt tagasi pöörab, teda wastu wõtma, temale midagi mitte kurjaga kättemaksma, waid selle wasta kõik tegema, et ta rikkaks ja õnnelikuks võiks saada. Tal olla käft temale sir (herra) Jamsetji Dschid-schibhai — ühe suurtsugu ja rikka Parsi mehe — poolt ühte lakhi (100.000 rupiet*) pakkuda, peale selle tahta see teda kalli palgaga oma teenistusesse wõtta. Tal olla ainult tarwis pakkumist wastu wõtta, temaga ühes minna ja kõik saaks jälle hea olema. Aga kiusaja meelitawad sõnad oliwad kõik asjata. Naurobschi kostis temale, et ta mitte kaduwa ajaliku kasu pärast parsiide usku maha jätnud ei ole,

*) 1 rupie on umbes pool rubla.

waid hoopis teisel põhjusel, nimelt igawese elu saamise püüdel. Kui ta nüüd selle raha ja muu loodetawa kasu pärast Barsi usku tagasi pööraks, kas see ajalik maapealne kasu wõiks teda surmasti peasta, wõi kas ta wõiks seda tulewasse ilma kaasa wõtta?

Kui nüüd Barsi mees nägi, et tema meelitawad pakkumised niisuguse kindlusega tagasi lükati, muutus kõik ta olek. Ta tõusis üles, ütles wandesõnu Maurodschi kohta ja läks minema.

Nüüd wõeti kõiksugused teised katsed Maurodschi wasta käpile; need tuliwad alamate ja waeste parsiide ringkondade poolt, aga muidugi ilma suurtsugu parsiide teadmata ei sündinud need mitte. Üks niisugune katse oli, Wilsoni maja põlema pista ja kõik selle elanikud ära hukata. Teine katse pidi olema, turu pealt ostetud toidufraami kihwtiga segada. Weel oli Dr. Wilsoni maja kaua aega ööb ja päewad luurajatest ja püüdjatest ümber piiratud ja walwati, et kas ehk wahesti kord Maurodschit ehk Hormusjit kätte ei saaks. Ja ainult kindlal kaitsel wõiswad need mõlemad majast wälja minna. Seks otstarbekes palkas Dr. Wilson pärast ühe wäljateeninud soldati Lely, kes noortemeeste kaasas käies neid kaitsma pidi. Ta oli iga toll soldat, tugewa loomuga, julge ja jõuline. Ja tema wali heal ning käik tunnistas parsiide, et ta enesega mitte naljatada ei lase ja et see hoopis mõislikum on, ennast sündsas lauguses temast eemal hoida. Dõseti magas Lely oma mõlema kaitsealusega ühes ruumis, tubli nui kõrwal. Rõnda jäi küsamine aegajalt vähemaks ja kadus wiimaks hoopis ära. Parsid pidiwad wiimaks asjaga leppima, mida muuta nende wõimuses ei olnud.

Muidugi oliwad kõige nende juhtumiste järeldused Dr. Wilsoni misjonikoolis weel kaua tuntawad. Enne Maurodschi ja Hormusji ristimist oli seal umbes 500 õpilast; korraga langes nende arw 60—70 peale. Ja need kõik oliwad waesemate rahwaklasside lapsed; kõik rikkamad lapsed oliwad wanemate poolt koolist ruttu ära wõetud. Parside lastest ei olnud mitte üksigi koolilaps kooli jäänud. Nastad

läksiwad mööda, enne kui kool uuesti täis tuli, ja ka siis, kui teised õpilased jälle hakkasiwad tagasi tulema, jäiwad parsiide lapsed ometi weel ära.

Naurobschi sai pärast, nagu alguses jutustasime, ewangeliumi kuulutajaks ja võis aastakümned selles ametis Bombais hoolsalt tegew olla. Iseäralise armastusega ja truudusega püüdis ta oma endise usuosaliste parsiide kallal tööd teha. Tema oli walmis nagu Paulusgi, kõik, ka oma elu, wabalt ära andma, kui aga Iisraeli oma Iisandale saagiks võiks võita. Aga nagu Pauluse püüdmiselgi palawalt soovitud tagajärge ei olnud, nõnda ei olnud ka Naurobschile õnneks antud, parsiide seas oma tööst wilja näha saada. Aga kõigewähemalt seda sai ta ka ometi nende juures korra saata, et nad tema otskohest loomu ja oma-kasu nõudmata armastust ja osawõtmist nende vastu ära tundsiwad ja auustasiwad. Mitme nende peameestega sai ta sõbraks ja kõigi Bombais olewate parsiide hulgas ei olnud tal wiimaks ühtegi waenlast enam. Kui ta 1908 a. 86 a., wanaduses ära suri, teatasiwad kõik Parsi rahwa ajalehed tema surmast ja keegi ei awalbanud tema kohta ühtegi paha sõna; mõned kiitsiwad otskohet tema laadi ja waimu-annet. Ka tema usuwahetuselks nimetasiwad nemad otskoheseid põhjusti ja tõstsiwad kiitwalt ja auustawalt suureks tema waimu-jõudu, millega ta usuwõitlust läbi oli wõidelnud.

